
Алды айны эргилеңдир чорук чораш, Ийн-Лыт ховуун куду хап бадыр ол мен. Хүнүн ийни хапун эрттир: чангыс калт хойлен өттүр чарын аразын ол чип турганжы. Хову-ла имиритиңиз чиргилчин турупкан, тунааргай денни. Ийинин бодал-сагымы аартап, дүвүрөн келер.

Ынчалза-даа Хемчиктен чара казын үндүргөн Ийн-Лыт бугазынын уунда динишин-кен борбак талдарын, сулагай теректерин болгаш хову хову-ла кара-ногаш тарааларын барааны чайгаар-ла кижинин караан өртүп, сепкилин сөгөдүн кээр. Ортагы Азиянын ийнике, Сатарапын эленин ховуларын-га аяп-чорук кылган кижилер өзис ховун каанда-ла ыңдыт чүве дээр.

Дыныг челин-биле каккан аяар буга кыдынган доктап, адымны-даа сугаттып, болум-даа боостога чедир чыккыла-дып алгаш, дыштынн сеп-ринтенири-биле тал хөлөгө-шине олуруп алдым.

Канчанга-ла көөрүмө, ырак эвес терек дөңдөйөш бурдай-дыр. Чааскаан борта ымырал-биле мөңдөйгөн ора-зынын орнуна, одаг ээи-биле хөвөржир-дир дээр, аътта-нышкан мен.

Мени иркакпа-на эскерип кааш, аът-хөдү хөд боюнө-ле деп болдун боор, назы-лары дөңдөй берген ашак кижилер кескүлөңгө, хөвөр-аада каккырып каап, манан туру.

Амыр-менди солтуп, таа-пылажып, чугалажып, ор

ЧИНЧИЛИГНИН МАЛЧЫНЫ

Ол хүн СЭКП Тыва обкомунун Политчырыдышкын бажынынн фобезинге кижиле дөй. Эртенгиин тос каа-ла ашп турган. Республиканын бүгү черлеринде белген партия, совет, ажил-агый, комсомол, профсоюз ажилдакчылары анаа чыч-ган. Танымар кижилер кат-кы-хөлүгү ужуражып, амыр-мендизин айтырып, а та-нышпастар таныман ап тур-ганар. Ийн-Лыт бөкпөр-лежин алган бир-де ажил-хө-ректин дугайын аажок сун-дурут чугалажыпканар-да бар.

СЭКП обкомунун ийги пле-нумунун ажитынар шагы улам-на чокушуп алган. Артында бир-де кижиле кел-ген, эскерип билин дээр аян-ныг, шеле каапты. Эртенгиин элелген көргөн, кара-ла бо: шагдаан бээр танымарын Эрес Ламажанович Ендан бо даш-терин агаранандыр каттырып тур ийин мол...

Эженин көргөн дораан-на бүгү сагыш-сепкилди Эрин хөмге карап чивеш дээр ара-зында ужуруп чедер берген. Эрин биле Тес-Хем угбашкы хөмөр-ле болгай. Эрин сон-гу чүктүн сынгарында агып баткан, Сары-Булуң ааганга кээп, удуз угбаш Теске кири ашкан. Район төвү Эрин суур-га кире дүшкөш, бичин өрүг чоктаарыска Ленин аттыг колхозтун төвү Сыдыс суур турар. Ол суурдан өрү өскөн-теринске Белдир-Арыг деп чер бар. Ол шынал-ла ийи хөмө-Эрин биле Ламажанович белдирелген чери. Бо-дөшкө, чон мичанга-ла Белдир-Арыг деп ааган бол-байн. Эренин ам-даа өрү чок-тап, ораган, Морен-Аксинада «Морен» колхозтун төвү уу-зур-даа килер бис. Ол суурдан 20 километр хире

бис. Солун, паралага дамчыш-тыр ат-суураа билер апарга-ны, «Хадынныг» колхозтун мурнакчы сугатчызы Куулар Кушкан-оол ашак ол болду. Солун кижиге согур дүш бооп ужуражып келгенге өөрүп, чугаазын дынаарын-га белеткенни, меде ситенин чыгыштыр басып, энтентир олу-руп алдым.

Кушкан-оолдун бажы шуут агарып, додуккан арны шүт-күсеп келген хирезинде, хө-рөккө дөңдөй, шынганна-рынын мөчөк-мача, салаала-рынын удуз чоону хөлөк. Ва-лыкчылар-ла кедер чоор он, узун конулат резин сапог-тарын хүнээркек сарыктыр салып каан чыдыр. Ашак хөй-лөң чок, а чүвүрүнүн хөчү-зүн диксек чедир даапкан болза-даа, ымыраа-сөөктин-даа дүшкө какпайын, үш даптан кылган ожууну чалгыч па-жын тип, суун туткап, аш-тан каан ая балыктарын ду-луп, адаккыр, чинги аажок ажилдавышкан, мээр-биле чу-гааны бичи-даа үспейн ту-ру.

Одаган ол бажы хире че-де сумундан кузактаан суг арыктар дамчып, баш дый-тыр орап кызыл-тас пөлүңгө ча-ва бадып чыдыр. Сактырга тараалар суксуну хангап,

өрү чокташ, Нарын талазын-дан Эринче кири ашкан чин-ге хөмге чедер бээр. Ол болза Чинчилиг деп хөмчөгөш-тир. Ооң уунда дөңгөм аянча-кайы шагдаан бээр аалдар чай-лаа черлер-дир. Эрес Ламажанович Енданнын чуртунга че-дип келгенни бис. Аяннарда кожа-кожа аалдар чоонунда кодан хойлар чаттыла берген оттап чоруур. Олар шынап-ла то каапкан чинчи-ле. Чон-нун мал сүрүтүнү арбын чуртун адын бадыктап ту-рар. Ол сүрүтүнү аразында Эрес Ламажановичин мал-дан кодан баа бар...

Ам номчукчу Эрес Ламажанович Енданын танымта-ра кааптайн. Эрес Ендан — Эрин районда Ленин аттыг колхозтун № 3 хойжу брига-дазынын бригадирин, оон ай-гыда ол боду бир кодан хой-ну кадарышкан турар. Ол чар-чы республика найысыл-лынга анаа-ла боду аалдап чедип келбөөн. СЭКП обком-нун кежигүнү болганда, об-комнун пленумунун ажилын-га кирип, улуг ажил-хөре-к шийтирелер дээр келген.

Ооң-биле чугалажып берген бис: — Эки-ле чурттап, ажил-дап тур сийер кийнаа? — Чүгээр, чүгээр! Багай-ла чүве чок. Бистин хойжу бригаданыс төрүр 100 хойга онааштыр 95 хураганын кам-галап алган. Ам кыргылаа чо-руп тур.

— Бодунарың коданчап кандып болганын, Эрес Ламажанович? — Оңза мактаныр чүү боор: 100 хойга онааштыр 111 ху-раган алган бо-ла. Беске че-рлерде менден иркакта бедик түнөөдиг малчынар бар болгай...

Эрес Ламажанович-биле пленумунун ажилында ийилдөө

шылгараттай огул болган национал маадары Д. Сухэ-Баторга баштадыр тургус-кан болза удузтун революция-ныг белеткөөнүгө болгаш чорударыга шийтирилг фактор болган.

«МАРП болза делегейин коммунист шийткөөнүгө биле сыйып харылаадып болгаш бодунун ажил-чору-дугаа оон идеягг принциптерге даямал чоруткан күш-ажалч араттарын пар-тияны кылдыр тыттып тур-густуган» деп, МАРП-нын 1966 чылда хулаа алган чаа программасында айткан турар.

Моолга мычаарда болур ре-волюцияныг кол уткам ан-тиимпериализм болур. Совет Россияныг дуулаамазында даямал, шийлөөл хосталга дөңгөм, шийлөөл массалары баштап шыдар партия ре-волюцияга удузтук ролюд болур дээрин партиянын бирги сөздүн токтаткан.

Бирги сөздүн бидылаан «10 принциптер» деп ат-тыг платформа Моолдун арт-тыг революстуг партияныг бирги программасы болган. Оа программаныг документ империализм болгаш про-летария революциянын дуга-йында, мурнакч чурттарын ажилчы алгыш-биле кола-ния болгаш чартык кола-ния чурттарын улаустарын эленин дугайында ленин-чи өрөгдүн барымдалаан.

амырап, өөрүп, шийдейчип тургулаан-даа ышкан.

Чылын каан-халым кол-дыгымаарын болгаш колхоз-тун тараа, ситенин байда-лын хөвөржип олурувуста, Кушкан-оол сактымышкыч кирипти.

...Шаанда, дайын төнтөн чылын, база шак-ла мындыг изиг чай болган. Ийнчалза-даа хову хову-ла кара-ногаш тарааларын барааны чайгаар-ла кижинин караан өртүп, сепкилин сөгөдүн кээр. Ортагы Азиянын ийнике, Сатарапын эленин ховуларын-га аяп-чорук кылган кижилер өзис ховун каанда-ла ыңдыт чүве дээр.

Дыныг челин-биле каккан аяар буга кыдынган доктап, адымны-даа сугаттып, болум-даа боостога чедир чыккыла-дып алгаш, дыштынн сеп-ринтенири-биле тал хөлөгө-шине олуруп алдым.

Канчанга-ла көөрүмө, ырак эвес терек дөңдөйөш бурдай-дыр. Чааскаан борта ымырал-биле мөңдөйгөн ора-зынын орнуна, одаг ээи-биле хөвөржир-дир дээр, аътта-нышкан мен.

Мени иркакпа-на эскерип кааш, аът-хөдү хөд боюнө-ле деп болдун боор, назы-лары дөңдөй берген ашак кижилер кескүлөңгө, хөвөр-аада каккырып каап, манан туру.

Амыр-менди солтуп, таа-пылажып, чугалажып, ор

олурушкан бис: бирээвис СЭКП обкомунун кежигүнү, бирээвис журналист. Пленум ажилын доозупкан. Эрес Ламажанович-биле кады үнүп келди.

— Сорулга чик эвес-тир өө! Бистин бригаданың эрге-зинде бир трактор, трактор-нун ийи ситен кезер машина-зы, оон ыңай беш хөд кадымы-ыр бар. Он өрөгөдөн 10 си-генчи үндүр деп бодат ту-рар бис. Пленумга болган илеткеди, өске-даа эш-өөр-лерин чугаазын дынааш, бо чыдып агар-бодуу-нун берге байдалын барымдалаан, баштайгы бодалыкты эде көөр сагыштыг мен.

— Чижээ, чүнү канчаар эде көөр сийер, эш бригадир? — Колхоз баштаар чери амга чедир ситен белеткээр боттун онааданы бербөөн. Бо черде чүү деп элден чүвө? — Сигенин дораан кезип өгөлөр деп барганда сорулгазын, пла-нын билбес олурур. Ону то-дартгайлаар бис. Ынчалза-даа чүтле планга кызыгаарлатты-нар бе ону. Мал чөм-биле бу-рун хандыгын турар ужурап. Бо-дур, план деп чүвө.

— Силерде бар техника малга чөм белеткээринге чет-чир бе? — Техника колдуунда чет-чир-дир. Он ситенин үндүр деп бодат турар хиреде, чүт-ле беш хөд кадымыртыг кон-чүвүстү көрүмөр. Бо шын эвес чүвүдү дораан этейин чүнү эде боор. Кадыр, дыр-бааш, айныр, аът-биле ситен ажаар хөрексел биске четчи-ри-биле турар ужурап.

СЭКП Тыва обкомунун II пленумунга мал чөмениян делекелин дугайында айты-рыгын тускай чугалажып дооскан оон дый-ла, хурап болган черден үмөйн тура-ла. Чинчилиг малчыны боду-нун мурнуна чаа-чаа сору-галарын салып апкан.

С. ТАМБА.

черге сипип чыдып бээр ол чүвө.

Бир шан ажит тарааны үш-дөрт хонуга арай боорда суг-гарып турдун. Ынчалза-даа кызып турумда-ла, тарааларын мур-гундан кузактары ала чай-гаар-ла саргарып орап де. Ынчалза-даа куду хову-ла кара-ногаш тарааларын барааны чайгаар-ла кижинин караан өртүп, сепкилин сөгөдүн кээр. Ортагы Азиянын ийнике, Сатарапын эленин ховуларын-га аяп-чорук кылган кижилер өзис ховун каанда-ла ыңдыт чүве дээр.

Дыныг челин-биле каккан аяар буга кыдынган доктап, адымны-даа сугаттып, болум-даа боостога чедир чыккыла-дып алгаш, дыштынн сеп-ринтенири-биле тал хөлөгө-шине олуруп алдым.

Канчанга-ла көөрүмө, ырак эвес терек дөңдөйөш бурдай-дыр. Чааскаан борта ымырал-биле мөңдөйгөн ора-зынын орнуна, одаг ээи-биле хөвөржир-дир дээр, аътта-нышкан мен.

Мени иркакпа-на эскерип кааш, аът-хөдү хөд боюнө-ле деп болдун боор, назы-лары дөңдөй берген ашак кижилер кескүлөңгө, хөвөр-аада каккырып каап, манан туру.

Амыр-менди солтуп, таа-пылажып, чугалажып, ор

олурушкан бис: бирээвис СЭКП обкомунун кежигүнү, бирээвис журналист. Пленум ажилын доозупкан. Эрес Ламажанович-биле кады үнүп келди.

— Сорулга чик эвес-тир өө! Бистин бригаданың эрге-зинде бир трактор, трактор-нун ийи ситен кезер машина-зы, оон ыңай беш хөд кадымы-ыр бар. Он өрөгөдөн 10 си-генчи үндүр деп бодат ту-рар бис. Пленумга болган илеткеди, өске-даа эш-өөр-лерин чугаазын дынааш, бо чыдып агар-бодуу-нун берге байдалын барымдалаан, баштайгы бодалыкты эде көөр сагыштыг мен.

— Чижээ, чүнү канчаар эде көөр сийер, эш бригадир? — Колхоз баштаар чери амга чедир ситен белеткээр боттун онааданы бербөөн. Бо черде чүү деп элден чүвө? — Сигенин дораан кезип өгөлөр деп барганда сорулгазын, пла-нын билбес олурур. Ону то-дартгайлаар бис. Ынчалза-даа чүтле планга кызыгаарлатты-нар бе ону. Мал чөм-биле бу-рун хандыгын турар ужурап. Бо-дур, план деп чүвө.

Кызылдың даараныла комбинадында цехтер аразының социалист харышын калбарткан. Эрткен беш айларның түнөйлө-биле чарыштың бирги черин плазье даараар үшкү бригада (мастери Н. Макарова) чедип алган. Бригадада мурнакчы ажилчы, коммунист күш-ажалдың шалычызы Екатерина Борбак-оол-биле бо чуруктан танымар. Ооң харылаа турар ажилы харысалаагы даараан хөттиң тиң үндүр, аян кири илир-биле базар. Анык ажилчын нормазын үргүлчү 118-120 хуу күүсөдүп турар.

А. МЕЛЬНИКОВТУН фотосу.

ауу-биле чалгып чыдар чаа буганы биегизинге денээр дээр хуу-даа чок-тур. Көрдүн ийнаан. Хөм-дир ийин ол. Шаанда болза, мал-маган-даа, атыг уу-даа дуза-кейби-ге кезе чөрү чүве болгай. Ам көвүрүг чок череп мынар дөрт буттук амытан ченгир-даа ужуз чок. Көр даан, дол-гандыр суг четтес черлерде бүгү өтү-сиген кандап турда, сугтарган черлер дүште чок көгөрүп, чечетелип чытканын. Ынчанга колхоз-тун даргалары шынын тып-кан уду-с—мында сугтаргы-чыларын шуут быгылап каан. Моон-биле үш чыл улаштыр ажилдап турарымыс бо. Шаада каш кезекке үкөш, үлөшкөп алган бис. Мейишкан каш ашак бар, хөй-кезинис — анык оолдар. Олар база ол-бо улаштыр-даа чедип келтирил ажилдап турар. Кааң-даа болза, бу-га-сумунун суу алыч чүвө болганда, чединги кончу-дур. Шаанда чангыс шаң та-раа сугтаргы чадап турга-нымын сактып келген, мунга-раа-даа, каттыр-даа-дыр мен. Суг мындыг абзекте, Ийн-Лыт ховуундан тараа чи-везе, ам кайнын тараа алыр боор—дээр, Кушкан-оол суг чыгып чорурунга белеткени бээр.

Хүнүн изин ам-даа намда-ваан. Ынчалза-даа буга-сумун-нар кыдыгыры-биле, сугта-тыг тараалар аразы-биле бат-кан оруктап хал орамыга, караан чырык, тынымым хос-тут боду.

Биче-оол ОНДАР.

ДАШТЫКЫДА

Хьюстонда чөвүлел хурал

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). СССР-нин Эртемнер академиязы-нын, АКШ-тын Аэроавиатика болгаш космос делегмийн ший-чирбег талазы-биле национал эргелин аразында чедип алдыгын дугурулганын эзу-гаар совет болгаш америк космос корабльдерин, стан-цияларын тудуштуруп болу-рунун айтырылганын чу-гаалажып турар совет бол-гаш америк тускай эртемни-лерин чөвүлел хуралы Хьюс-тон хоорайда (Техас штат) эртин турар.

Космос делегмийн шийчир-бег болгаш ажилгаар тала-зы-биле делегей кады ажил-да чыгыла чөвүлел хуралы «Интеркосмос-79» даргазы академик Б. Н. Петров совет делегацияны баштап чоруур. Башкарылганы космос ко-рабльдерин тургузар талазы-биле төптүн директору доктор Роберт Гиларт америк деле-гацияны баштаа.

Тудуштуруганын боду-нун болурунун талазы-биле техниктиг негеддерин тө-лөвүлдерин чөвүлел хура-да чугалажып турар. Ту-дустуруганын боду-нун бо-лур системаларын тургузары келир уде космос корабль-дерин болгаш станцияларын айымга таварышкан азы ду-за калары негеттин экви-пактарыга дуулаамчы көр-гүр арганы боор.

Чөвүлел хурал ажил-иши байдалга эртин турар.

Төптүн чамдык тургузула-лары болгаш трезажерлер-биле тапшыр арганы совет тускай эртемнилерге берген.

ПУР-нун Сейминде

ВАРШАВА. (СЭТА). ПУР-нун Сейминде чаксы сессия-зын түнөйл хуралы бо-лган. Анаа чугалажылганын түнөөдөрүн үндүрүшкан, ПУР-нун Министрлер Чөвү-лелин Даргазы депутат П. Ярошевичин сагындыр-ганы болза, ПКАП ТК-нын сек-сий пленуму шийти рынокту калбак хөреглөдиг бараан-чылар-биле хандырыш ния-тилеа-политикти чугулаа со-рулга кылдыр демделгез. Чонун садып алычкы арга-лы элден өскөн. Калбак хө-реглөдиг бараанчылар бу-дуреря көвүдөдирине уг-ландырган улам дөңгөт хө-мөчелер алыры эргежон чу-гула. Садыг четкенин болгаш хандырылганын өске-даа адыралын сайыраңгай-дар хөре.

Сейм шийти рынокту кал-бак хөреглөдиг бараан-чылар-биле хандырыш экви-пак хөмөчөгөр дугайында доктаады хулаа алган.

Чазактын элөөн хойлу тө-лөвүлдерин, шийти кед-дө ажил-агый болгаш арга-ны ажилчы черлерин кам-галаар дугайында хойлу тө-лөвүлден база бидылаан.

ПУР-нун Сейминин чаксы сессиязы ажилын дооскан.

СССР-биле быжыг найырал

СОФИЯ. (СЭТА). Болгария-да сонугла мурвунун калбак кампаниязы эртин турар. БУР-нун Улус хуралынын, чер-терин улус советтеринин депутаттарыга, улус шийткелдеринин болгаш улус төлөөкчелеринин кан-дидаттары боттарынын сон-гукчулары-биле ужуражып турар. Софийаны Димитров районунун ада-чурт фронту-зун активчилер болгаш сонгукчулары Софийаны 286 сонугла окуртуду улус хуралын дугурулганын кан-дидат БКП ТК-нын Бирги секретары, БУР-нун Министр-лер Чөвүлелин Даргазы Т. Живков-биле ужурашкан. Сонгукчуларын мурвунга бодунун чугаазында Т. Жив-ковтун медегалы: делегей-нин коммунист шийчирбег.

кийини быжыг аявезо — БКП бүгү делегейге тайбыл, демократия болгаш социал дешмекте дөңгөм демисеки турар.

Болгария Улус Республика Совет Эвилел-биле амыда-ралчы найырал чок турган болза, социализм тургузар талазы-биле Болгарияга оң көргүзүп турар дуулаамчы турбаан болза, мыдыг улуг чө-дөшкөнү чедип ап шы-лаваа ийик деп, оратор де-лестөө. Билет Эвилел бол-гаш социалист өске-даа чурттар-биле найырал база кады ажилдажылга — чурт-туп улам ыңайыт хөжүдөл-вин база бир шийчирбег кү-жү, оон келир уде көдүр-лүшкүлүгү маадыла-дыр деп, Т. Живков де-м-делгез.

ИКП-ның XIX пленуму

РИМ. (СЭТА). Римге келген медегалын эзуаар алырга, Израильдин Коммунист партия-нын ТК-нын XIX пленуму июнь 18-19-та Хай-фа хоорайда боотурук.

ИКП ТК-нын Чингиле се-кретары Мейр Вильер «Чок-ку Чөөн чүкте болушкунарга болгаш делегей байдалыга холбоштур Израильде поли-тиктик болгаш социал дөң-гөс» деп илеткеди кылган.

Израильдин чатырыкчы бо-луктери америк империализм-нин эрге-ажыктарына бараан болган, араб чурттарда деп-шигелгил күштерге удуз уг-ландырган агрессия дөңгө, политикаы чорударын үр-гүлдүзүп турар деп, пленум шийтирилде чугалаан.

Чазак эжелеткен араб де-виксөөрлерге турумчуурун шийтирилде чөвүлел-биле чоруу турар. Израильдин дайын белеткөөн чарга-далары соксаа чок көвүдөп турар.

Израильдин боттарынын эргелер дээр, сок-аазым-гаар чорукта удуз ажилчы массаларын күштөгөн де-мисеки дөңгө турарын ИКП ТК илгериле. Бо демисе болза Израильдин чатырыкчы бөдүлтеринин шийти поли-ти-

казынга ажилчы чоннарын таарышкан чорувун илгериле болур дээрля пленумун шийтирилде демделгез.

ИКП ТК ажил соксатка-ларга удуз оңа хойлуларын ажилдажып, күш-аады чө-дүлөөлөргө израил эрге-чатырларын холгаарлааш-кынып, ажил соксатка ажилчыларга болгаш алап-хаакчыларга удуз шийтирилде дөңгө ажилдажып шийтирилде буруу шапкан.

Оңа хойлуларын ажил-лаарыга чөвүлелдин баш-кары гистадруттин (профес-сионалдар өнөөлөдөр) удузуга-зын пленумун резолюция-зын шийтирилде чугалаан. Ажил соксаткышына хө-рун турар чазактын хойлу-ларын ботталдырып бол-дур деп, пленум Израиль-дин бүгү ажилчы чоннарын кийтирган.

ИКП ТК-нын кеңигүлө-ринин чуртка хостог аргыжа-рын хөреаи паралай эрге-чатырларын дөңгө ажил-лаашкыныга холбоштур удузларынын ИКП ТК илгериле. Бо дөңгө ажил-лаашкынын түнөөдө ТК-нын кеңигүлөринде хөй кы-ж пленумун ажилчы кир-жир аргажок болган.

ПАТРИОТТАРЫН ЧЕДИШКИНЕРИ

ХАНОЙ. (СЭТА). Май 20-ден июнь 15-ке чедир уде Тайгуен демократия бол-ган тузучушкунарын уде-инде хосталганын Уласту-чеспекти күштеринин дайы-ны чылары дайынын 3400 хире солдат, офицерин өлүгөн болгаш балылаан. 34 верто-леттү дүжүр аткан, шериг-нин 184 машиназы чок кыл-ган, оон иштинде 61 танк болгаш бронетранспортер бар,

улуз хөмөздөдиг 12 үтөр-боош уулааган, шериг хөрексел шийгаан 12 солдатты буза те-лескен болган. Хөй сапмы бо-мөксөгү хулаа алган.

Июнь 8-тен 10-та чедир у-де Камбау болган Ратла-можуларга мурун-ыткан патриоттар дайынын дөң-гөс шерин чыскааган үн-дүргөн. Умий эленин де-виксөөрине үш америк вертолёт-ту дүжүр аткан.

Перуда тараачыннар хүнү

ЛИМА. (СЭТА). Перута та-раачыннар хүнү эртен. Ол чуртка бо национал байыр-лаады ийн чыл мурвунда аг-рар реформаны чарлаа сонда демделген турар апар-ган.

Кайгамчыкты хүнге хол-боштур Аята деп черге мас-садыг минтип болган. Анаа чүвө чугалаан хөдө ажил-агый министр Эрнесте Бал-дес чазак помещиктерин че-рин хавырып, тараачыннар шийтирил бээр талазы-биле боду-нун политикаын калчаар ботталдырып турар дугайы-ны чыгылаанга тайылбыр-лаан. 1969 чылдың июнь 24-тен эгелеш чартык миллион

хире тараачыннар 3 миллион гектар ажил чери алган дээрин ол дыктаган. Ол-аа уениң дугурууда тараачын-нарга бодун чартык миллион баш бода малды хулааган берген.

1975 чылдың төңгүзүндө помещиктерин чөвүлелден бүрүн уулааары-биле чазак помещиктерин өлүгүн ха-вырып моон сонгаар-даа чорудар бодат турар деп, ми-нистр демделгез.

Перурут аграр реформазы хөдө ажил-агый продуктула-рын бүдүрер көвүдөдирине дуулаап турар. Чокта чаа чурт ристи даптыкыдан кири-садып алырын соксаткан.

валдың 1920 чылдың июль-августы болган II Конгресс-нин ленин шийтирилг бүгү колония болгаш хама-рышпас чурттары, оон иш-тинде моол улустун нацио-нал хосталганын шийткөөн-нигге теория болган практи-ка талазы-биле удуз ужу-ражып болган. Ол конгрес-сезин турда моол револю-цуну баштайгы төлөөлөр Иркуте хоорайга турган, оон сонда — Конгрессин сонда олар Москвага чедер берген. Ол төлөөлөрнн кеңи-гүнери Моолда байдалды болгаш араттарын револю-стуг демиселин перспектив-аларын дугайы Комму-нисттик база бөлүшкөктөр партиянын төлөөкчелери-биле ужуражып чугалаш-кан.

Моолдун төлөөлөр Совет Россияда эш көргөнінн сонда Моол революцуну чон ортузунга тайылбыр ажилды калбартып, араттык партиянын бири сөздүн чыгыш чыгыштарын бөлөт-көсчү чоруткан.

1921 чылдың март 1-де Кы-таа хоорайга Моолдун араттык партиянын I съездин бооп, партиянын тургустууларын чарлаа болган оон Тон Ко-митетин солгун тургускаан. (Моолдун араттык партиязы 1925 чылда Моолдун араттын революстуг партиязы кылдыр ала адыттыган).

Моолдун араттын револю-стуг партиянын моол улустун

шылгараттай огул болган национал маадары Д. Сухэ-Баторга баштадыр тургус-кан болза удузтун революция-ныг белеткөөнүгө болгаш чорударыга шийтирилг фактор болган.

«МАРП болза делегейин коммунист шийткөөнүгө биле сыйып харылаадып болгаш бодунун ажил-чору-дугаа оон идеягг принциптерге даямал чоруткан күш-ажалч араттарын пар-тияны кылдыр тыттып тур-густуган» деп, МАРП-нын 1966 чылда хулаа алган чаа программасында айткан турар.

Моолга мычаарда болур ре-волюцияныг кол уткам ан-тиимпериализм болур. Совет Россияныг дуулаамазында даямал, шийлөөл хосталга дөңгөм, шийлөөл массалары баштап шыдар партия ре-волюцияга удузтук ролюд болур дээрин партиянын бирги сөздүн токтаткан.

Бирги сөздүн бидылаан «10 принциптер» деп ат-тыг платформа Моолдун арт-тыг революстуг партияныг бирги программасы болган. Оа программаныг документ империализм болгаш про-летария революциянын дуга-йында, мурнакч чурттарын ажилчы алгыш-биле кола-ния болгаш чартык кола-ния чурттарын улаустарын эленин дугайында ленин-чи өрөгдүн барымдалаан.

Моолга мычаарда болур ре-волюцияныг кол уткам ан-тиимпериализм болур. Совет Россияныг дуулаамазында даямал, шийлөөл хосталга дөңгөм, шийлөөл массалары баштап шыдар партия ре-волюцияга удузтук ролюд болур дээрин партиянын бирги сөздүн токтаткан.

Бирги сөздүн бидылаан «10 принциптер» деп ат-тыг платформа Моолдун арт-тыг революстуг партияныг бирги программасы болган. Оа программаныг документ империализм болгаш про-летария революциянын дуга-йында, мурнакч чурттарын ажилчы алгыш-биле кола-ния болгаш чартык кола-ния чурттарын улаустарын эленин дугайында ленин-чи өрөгдүн барымдалаан.

Моолдун төлөөлөр Совет Россияда эш көргөнінн сонда Моол революцуну чон ортузунга тайылбыр ажилды калбартып, араттык партиянын бири сөздүн чыгыш чыгыштарын бөлөт-көсчү чоруткан.

1921 чылдың март 1-де Кы-таа хоорайга Моолдун

